

Školné na vysokých školách

Podstatou školného je zpoplatnění studia vysokoškolského typu na všech státem zřízených a vedených univerzitách, vysokých školách či jiných zařízeních poskytující odpovídající úroveň terciálního vzdělání.

Původní myšlenka školného není nijakou novinkou, ovšem kvůli názorové neshodě sdílí nerozhodný osud státních maturit. Částečně kvůli socialistické historii, kdy byla prosazována myšlenka všeho zdarma a v konečné fázi i zrušení peněz, neboť každý může vytvářet společensky prospěšné hodnoty sám o sobě, nepovažuje velká část populace placení školného za přípustné. To je také důvod, proč ani po dvaceti letech po Sametové revoluci není dané téma stále nedořešeno a politický záměr se upíral k jiným otázkám, kde panovala větší názorová shoda či zvýšená ekonomická či finanční naléhavost.

V soukromém sektoru jsou poplatky za studium běžné, ovšem tato forma vzdělávání zdaleka nedosahuje obliby, kterému se těší státní vzdělávací systém. Kvalita soukromých vysokých škol se různí. V některých případech je vyšší, v jiných naopak dochází pouze ke „kupování si titulu“ bez náležitého vzdělání.

Každá názorová skupina vlastní několik zajímavých argumentů, proč je právě její stanovisko to správné. Tyto skupiny nejsou oborově jednotné, tedy i mezi samotnými studenty, zaměstnanci univerzit aj. jsou zástupci obou názorových proudů.

Proč zavést školné na VŠ?

- Základním argumentem pro zavedení školného je zvýšení kvality vzdělání, způsobeného větším množstvím prostředků, které by měly přitéct do školství ze studentských poplatků.
- předpokládá se také změna přístupu studentů vůči vysokoškolskému vzdělání. Jelikož se z něj stane placená komodita měli by si její studenti více vážit a pověstní „věční studenti“ si budou muset rozmyslet, zda-li si mohou dovolit takovýto způsob života a blokovat tak místo jiným, kteří by mohli tuto pozici využít prospěšnějším způsobem.
- S poplatky také souvisí větší provázanost soukromého sektoru s oblastí školství, kdy by soukromý sektor (firmy), mohl podporovat oblasti vzdělání, které jsou pro něj lukrativní. Jedná se především o technické obory, o které je obecně snížený zájem a zvýšením finančních prostředků v této oblasti školství má přilákat požadovaný počet zájemců. Jinými slovy firmy mohou zaplatit taková nákladná lákadla jako jsou vysoká stipendia a finanční podpory pro úspěšné studenty a nabídnout zaměstnání ihned po úspěšném dokončení studia.
- Mimo motivace studentů se počítá také s podporou výzkumu, který v České republice, na rozdíl od ostatních západních zemí, představují především univerzity, které si ovšem z vlastních prostředků nemohou dovolit srovnatelnou efektivitu.
- Vysokoškolské vzdělání by mělo být více rozděleno na výzkumnou a praktickou část, kdy k reálnému výkonu zaměstnání by mělo stačit kratší bakalářské studium, či studium na vyšší odborné škole. Systém současného vysokoškolského vzdělání je totiž údajně nastaven tak, že produkuje především adepty pro doktorandské studium.

Proč Nezavádět školné na VŠ?

- Jedním z hlavních argumentů proti zavedení školného je skutečnost, že vzdělání nelze jednoduše vyčíslit ve všech jeho dopadech jak na společnost, tak na jednotlivce a tudíž není snadné, či dokonce možné, s ním „obchodovat“.
- Největší nevýhodu vidí odpůrci ve skutečnosti, že poplatky oddálí možnost studia sociálně slabším vrstvám a odepře jim tak možnost na zvýšení kvality života formou vyššího vzdělání.
- Provázanost se soukromým sektorem by také mělo ze vzdělání učinit tržní systém, kdy si

firmy budou „objednávat“ potřebnou pracovní sílu a určovat univerzitám jejich politiku, čímž by mohlo dojít k omezení svobody vzdělání.

- Dotování výzkumu soukromíky by mohlo vést k omezení svobody bádání autorskými právy a také směr výzkumu by byl jednoznačně určován firmami, respektive trhem a mohlo by tak docházet ke znevýhodnění některých oborů výzkumu, jejichž výnosnost je nejistá či velmi vzdálená. Jinými slovy by byl dotován výzkum něčeho, co se dá prodat, nikoli něčeho, co skýtá prospěch celé společnosti.

Po letošních volbách se utvořila středo-pravicová vládní koalice, která vesměs zastává totožný názor ohledně zavedení školného. Jediným rozporem byla konkrétní forma proplácení, kdy TOP 09 požadovala placení v průběhu samotného studia, zatímco ODS a VV zastávaly formu odloženého školného, tedy že studenti budou státu za vzdělání platit až poté, co jej dokončí a dosáhnou určité hodnoty platu. Stát by ovšem vyplácel finanční prostředky univerzitám okamžitě, i když státu by je studenti měli začít splácet až za několik let.

Probírat se programy jednotlivých politických stran se jeví jako ne zcela efektivní, jelikož je k dispozici koaliční smlouva, která svádí zájmy všech tří koaličních stran v jeden dokument a nutno poznamenat, že je přeci jen o něco více konkrétnější než programy jednotlivých politických stran, prezentované na jejich webových stránkách. Názory dvou opozičních stran jsou diametrálně odlišné od těch vládních a jak ČSSD, tak KSČM nesouhlasí se zavedením jakékoliv formy poplatků za vzdělání.

V koaliční smlouvě se ohledně školného vláda zavazuje k jeho zavedení od akademického roku 2013/2014, při maximální výši 10 000 Kč za semestr. Aby předešla obávanému vyloučení sociálně slabších vrstev, má v plánu současně se školným zavést také řadu stipendií a půjček. Jejich účel lze zřejmě spojit i s prohlášením bývalé ministryně školství Miroslavy Kopicové, kde se mj. zmínila, že současný stav, kdy 2/3 studentů pracují při studiu v nesouvisejících oborech, není žádoucí.

Systém odloženého školného, tak jak jej navrhuje současná vláda nebude v důsledku zpoplatňovat sociálně slabší a pracující na pozicích, které budou méně ohodnoceny, důležitým prvkem je hranice splatnosti, tedy prvek, kdy v případě podprůměrných příjmů, které se pohybují okolo 25 000Kč měsíčně, nebude školné ani zpětně vyžadováno. Ze statistik vyplývá, že nadprůměrných příjmů dosahuje jen třetina obyvatelstva ČR a to většinou s vysokoškolským vzděláním. Zpoplatnit vzdělání u lidí, kteří díky němu jsou schopni dosahovat vyšších příjmů je v souladu jak pravicové, tak levicové ideologie.

Koaliční smlouva obsahuje v souvislosti se školným také dodatek ovlivňující výši školného pro určité obory. Prohlášení : *„uplatnění zvýhodňujícího koeficientu pro podporu klíčových studijních oborů s vazbou na strategické segmenty průmyslové výroby a služeb,“* v překladu znamená, že vybrané obory o než je dlouhodobě snížený zájem postihne zpoplatnění ve snížené míře, či možná vůbec. Lze předpokládat, že se bude jednat především o technické obory.

Vládě skutečně nelze upřít snahu zachování přístupnosti vysokoškolského vzdělání i po zavedení školného, které má především zvýšit kvalitu a konkurenceschopnost.

Problém, který ovšem reálně hrozí a který by se zřejmě protivil i zastáncům školného je případ, který nastal v sousedním Bavorsku, které zavedlo školné před několika lety. Argumenty i diskuze probíhala naprosto totožným způsobem a školné skutečně bylo zavedeno. Ovšem na rozdíl od zvýšení kvality vysokoškolského vzdělávání došlo pouze ke snížení státních dotací do školství, což ve výsledku znamenalo jenom tahání peněz ze studentů, které velmi vyhovovalo bankovnímu sektoru. Po příchodu krize, pak bavorská vláda schválila velmi nákladnou finanční pomoc bankovnímu sektoru, kterou studenti viděli, pouze jako další náklady a začali masově protestovat a stávkovat. Tyto stávky, které částečně paralyzují vzdělávání trvají dodnes. Velmi podobná situace by mohla nastat i u nás, pokud se

vláda nezaváže k udržení poměrné míry dotací do školství, resp. konkrétně do terciálního vzdělávání. Místo zvýšení efektivity bychom se tak mohli naopak dočkat jejího snížení. Obecně lze říci, že argumenty pro i proti obsahují určité závažné nedostatky, kterým je ovšem možno se vyhnout a dosáhnout tak požadovaného efektu zvýšení kvality, vyžadována je ovšem citlivá realizace, provedená s dlouhodobou perspektivou.